

NOVOVEK (17. – 20. STOROČIE: POKLASICKÁ A MODERNÁ FILOZOFIA)

Novovek, epocha (už) autonomizovanej ľudskej podstaty (subjekt), ktorej centrom aj oporou je rozum (ratio). Poznanie sa stalo najdôležitejšou ľudskou činnosťou; má človeka oslobodiť od všetkých determinácií a umožniť mu (rozumne) ovládať prírodu aj spoločnosť.

Filozofia bude preto operovať hlavne v oblasti teórie poznania – ak majú vedy človeku zaistiť moc, musia byť správne založené, nastavené a orientované. V rôznych teóriách (poznania) pôjde vlastne vždy o to isté: subjekt musí disponovať istým, spoľahlivým a užitočným poznaním. Metódy dosahovania takto stanoveného cieľa môžu byť rôzne, ale nádeje vkladané do rozumu sú v podstate identické. Na poli teórie poznania sa tak vyprofilujú dva základné smery (racionalizmus a empirizmus), z ktorých sa potom, stále vo vzťahu k subjektivite (človeka), stane už len jeden (transcendentalizmus), a aj ten, v čase keď bude novovek vrcholiť, dostane celkom nový rozmer... a nakoniec opäť isté rozdvojenie (scientizmus a iracionalizmus), ako reakciu naň...

V metafyzike, resp. ontológii sa budú myslitelia väčšinou prezentovať ako deisti, ontológia okrem toho ponúkne tak monistické, dualistické ako aj pluralistické systémy riešiace problém základnej „látky“ sveta (substancia), po agnosticizme nastúpi absolutizmus, čo opäť riešenia otázky bytia „posunie“ inými smermi (subjektivismus a scientizmus)...

Etické myslenie pracuje na jednej strane v deterministickom mode (Boh, príroda, spoločnosť), na druhej v duchu antiapriorizmu (sloboda, jedinečnosť, dohoda).

Novovek vo filozofii vrcholí v nemeckom myslení, ktoré inšpirované pohybmi spôsobenými francúzskou revolúciou centrálny problém novoveku vôbec – rozum (jeho metóda, hranice a možnosti) – zavŕši kriticizmom, vyriešením rébusu o istote a nevyhnutnosti poznania stanovením jeho predpokladov, hraníc a odlíšením poznania od myslenia ako takého. Napokon sa daná problematika (rozum) cez absolútny idealizmus s jeho dialektickou mašinériou dostane do „polôh“ (scientizmus a iracionalizmus), ktoré ho (rozum) zbavia panstva aj autonómie, hoci ho ako nástroj neodmietnu...

1. Racionalizmus: Descartes, Spinoza, Leibniz
2. Empirizmus: Locke, Berkeley, Hume
3. Osvietenci: Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Diderot
4. Nemecký klasický idealizmus: Kant, Fichte, Schelling, Hegel
5. Scientizmus: pozitivismus, marxizmus, novokantovstvo, pragmatizmus
6. Iracionalizmus: filozofia života, existencializmus, fenomenológia, štrukturalizmus